

EN LIDANDETS VÄG

En person, väl känd för Morgonbris, som haft tillfälle att tillbringa en kort tid i Polen, berättar om sina intryck

Ett av de sorgligaste kapitlen i den tyska så kallade »östpolitiken» utgör förvisso exemplet Polen.

Jag är vittne till fruktansvärda våldshandlingar, som man företagit mot tusentals polska familjer. Jag har upplevt dramat, när hela städer evakuerats.

Det var en kall decemberkväll, som jag anlände till Lodz, för närvarande kallat »Litzmannstadt». Redan under resan hörde jag på tåget, hur en Gestapo-man skrek till en polack, vilken var inbegripen i ett viskande samtal på sitt modersmål med några andra polacker: »Polska svin, kan du inte tala tyska, va?» Mycket ängsligt svarade polacken nej på frågan. Då gav Gestapo-mannen honom en kraftig stöt i bröstet och sa: »Då ska' jag nog lära dej tyska då!» En djup tystnad lade sig över hela det polska sällskapet. Illa berörd av uppträdet, tittade jag på polacken, vilkens ögon uttalade en stum anklagelse.

Men snart skulle jag bli vittne till långt hemskare saker. — På järnvägsstationen fanns det ingen bil eller droska, som kunde föra mig och mitt resgods till hotellet. På min fråga, huru detta kom sig, svarade man mig: »Efter klockan åtta på kvällen får ingen polack synas till på gatorna, och tyska fordon finns inte.» Nu vandrade jag en halv timmes tid, innan jag kom till mitt hotell, och på vägen dit såg jag huru stora transportbilar rusade förbi mig fullastade med civilister: män, kvinnor och små barn. När jag kommit fram till hotellet och frågat portiern, vad detta skulle betyda, gav han mig på bruten tyska till svar, samtidigt som han tittade spörjande på mig: »Vi bli evakuera-

de.» — Detta var mitt första intryck, samlat inom loppet av några få timmar!

Nästa morgon klädde jag mig hastigt, ty en inre oro drev mig att så snart som möjligt skärskåda polackernas situation. Jag såg mycket välklädda polska män, och så gott som undantagslöst mycket vackra polskor, alla försedda med en mindre tygbit på vänstra bröstet med bokstaven P (polack). I affärsfönstren kunde man läsa på stora plakat: Polacker och judar äga ej tillträde. På spårvagnarna fanns det skyltar med texten: För polacker och judar är det förbjudet att använda sig av spårvagnen. På husväggarna kunde man läsa följande sinnrika plakat: Tyska män och kvinnor! Tänk på att polska folket är din fiende — och handla därefter!

Gång på gång såg man trupper med polacker, vilka starkt bevakade marscherade förbi oss.

Då jag såsom alla andra måste anmäla mig på anmälningskontoret, förde min väg mig till polishuset. I porten måste man legitimera sig. Är man av tysk nationalitet, blir man ytterst vänligt bemött. Är man en utlänning eller en polack säger poliskonstapeln mycket skarpt: »Till vänster!» När man kommit fram, finns det två dörrar bredvid varandra. På den ena läser man: »Endast för tyskar», och på den andra »För utlänningar och polacker». — Under det att jag ställde mig i den långa kön, såg jag hur gråtande kvinnor och »gamla» män fjättrade fördes förbi oss. Till en polis-konstapel, som stod i närheten, riktade jag frågan: »Varför föras så många fjättrade människor igenom den här

korridoren?» Varpå han med en mångtydig sidoblick på mig svarade: »De äro politiskt misstänkta». — Liksom bedövd lämnade jag polishuset, satte mig på en spårvagn och for i riktning mot storparken. Plötsligt lade jag märke till en stor kyrkogård på vänster sida med otaliga judar, som rörde sig där fram och tillbaka. Jag hoppade genast av spårvagnen, gick fram till kyrkogårdsmuren och såg det mest fruktansvärda mänskliga elände. I en bitande kyla på —30 grader levde dessa judar här, utan rockar och utan skor. Endast en träsula fastbunden vid foten med band, fick tjänstgöra som skodon. Människorna voro nästan halvt ihjälfrusna.

Uppmanade av gestapomän måste judarna vid 30 graders kyla! gräva upp alla gravarna. Att detta är så gott som omöjligt till och med för en frisk och kraftig man, förstår ju var och en. Dessa uthungrade judar, vilka närmast gjorde intryck av levande skelett och vilka livnärde sig på en tallrik kålsoppa utan bröd! per dag, dessa måste förrätta detta tunga arbete. Den polska kyrkogården skulle i sin helhet grävas upp, fick jag senare reda på, för att man skulle få tag på olika ägodelar, vilka påstods vara undan-gömda där av polackerna. Judarna föllo omkull som flugor på grund av köld, svält och det oerhört svåra arbetet. Gestapomännen i sin tur bombarderade samtidigt de stackars människorna med gemena skällsord. När jag i ren mänsklig förtvivlan ropade till honom: »Varför slår ni männen?», skrek han åt mig: »Därför att dom bara tigger om bröd och inte vill arbeta!»

Söndagen därefter hängdes tre judar på sportplatsen och judar måste utföra verket. Andra judar voro tvungna att gå i en ring runt om de hängda och läsa judiska böner för att häna hela judendomen.

Några dagar senare var jag vittne till, hur polackerna evakuerades. Det tilldrar sig på följande sätt. Blixtsnabbt kommer en bil fullastad med Gestapomän framrusande, stannar och på ett ögonblick är hela gatan avspärrad. Gestapomännen tränga in i husen och låta polackerna få tjugominuters tid på sig, för att packa sina tillhörigheter. Man hör förtvivlade

skrik, och gråtande kvinnors och barns rop blandas med slag och kommandorop från Gesapomännens sida. Fullständigt upplösta i tårar komma polackerna ut ifrån sina hus, tvingas ta plats på lastbilar som stå beredda att forsla dem till en kyrka — det är nödvändigt att veta att alla kyrkor stängdes i samma ögonblick, som landet besattes. När polackerna gingo igenom kyrkportarna, hörde jag hur en av gestapomännen cyniskt sa: »Ja, ropa nu på eran gud, kanske han hjälper er!» — Polackerna måste vid stark kyla stanna i kyrkan ända till nästa kväll — utan mat eller dryck. De visiteras en gång till, kanske de ha ett smycke eller någon värdefull ägodel på sig. Om detta är fallet tar man genast hand om föremålen. Polackerna transporterats sedan till stationen och skickas senare per godsvagn till »Generalgouvernementet». Men hundratals kommo denna vinter aldrig fram till sin bestämmelseort — de hade frusit ihjäl.

Tyskarna skaffade sig sina bostäder på följande sätt. De promenerade omkring på gatorna, sågo plötsligt ett hus eller en villa, som föll dem särskilt i smaken. Särskilt omtyckta voro också nybyggen. De gingo alltså in i huset, övertygade sig om, att våningen beboddes av en polack, ringde på dörren, och gingo igenom hela bostaden utan att säga ett ord; de traskade sedan ner till stadens allmänna bostadsämbete, där de yttrade ungefär följande: »Jag vill gärna ha den och den våningen, som ligger på den och den gatan». Något senare begav sig en ämbetsman i väg med vederbörande och öppnade ifrågavarande bostad med någon slags dyrk. Träffade man den inneboende hemma, fordrade man, att han inom loppet av några timmar skulle utrymma sin våning. Men utan att få ta möblerna, alla linnesakerna o. s. v. med sig. Men om han inte var hemma, då klistrades det upp en lapp på dörren i farstun, på vilken det stod: »Denna bostad är beslagtagen, inga föremål få avlägsnas ur den! —

Jag har sett hur tyskor slagit polska kvinnor, även äldre damer, i ansiktet på gatan, därför att dessa inte gått på körbanan utan på trottoaren!

Mina smutsiga tvättsaker tvättade en polska åt mig, hon hade tidigare, innan hennes land besatts av tyskarna, ägt en fabrik. Nu hade hon fått

tillåtelse att bo nere i villans källare, som tidigare använts till förvaringsplats för potatis, kol m. m. och utan cementerat golv. I villans båda våningar bodde nu tyska tjänstemän, vilka skulle passas upp av kvinnan. Jag har tillbringat många timmar hos henne och försökt att hjälpa henne komma över ödets hårda slag. Men hur skall en människa kunna hjälpa, när ifrågavarande persons motståndskraft mot köld och svält inte håller ut? Dottern blev lungsjuk och makens hälsotillstånd försämrades för varje dag, som gick. De hade så gott som ingen mat alls, varken grönsaker, smör eller margarin. Endast rapsolja — till en kvantitet av 30 gram per person och vecka — tilldelades dem. — Denna rapsolja användes vanligen till att smörja maskiner med. — De erhöilo intet vitt bröd, inget mjöl eller socker, ingen frukt, 150 gr. kött per vecka och litet mörkt bröd. Det var allt. Dessa stackars människor ägde ännu två små ankor, och när jag frågade, varför man inte slaktade dessa, svarade den polska kvinnan mig med lärar i ögonen: »Vi tycka så mycket om dem och jag har skött dem så gott jag kunnat under denna hemska tid, de bereda oss vår enda glädje.» Då var jag alldeles tyst och skämdes över denna brutala värld.

Mycket ofta gästade jag en polsk doktorinna, som hade tre förtjusande små barn. Hennes make hade förts bort, hon visste inte, om han fortfarande var vid liv, aldrig fick hon någon som helst upplysning om honom. Allt som hörde till hennes hus — och detta — togs ifrån henne. Hon fick verkligen tillåtelse att tills vidare bo i en liten stuga, där tidigare tjänstefolket haft sitt logi. Emedan hon hela dagarna måste arbeta på ett verk, levde hon i ständig ångest för, att man under hennes frånvaro skulle föra bort hennes äldsta 14-åriga dotter, och stoppa henne i någon ammunitionsfabrik. Och en vacker dag förlorade denna tappra polska doktorinna icke blott sin dotter utan även den lilla bostaden. Så stod hon på gatan med två små barn och en väska med kläder. Djupt förskräckt fick jag höra detta och skyndade ögonblickligen till hennes släktingar för att förmå dessa att hjälpa henne, så gott de i sin tur kunde göra det. — Detta är blott ett utav tusentals öden i Polen!